

Posljedice tjelesnog kažnjavanja djece u obitelji

Karlušić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:440866>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ivana Karlušić

**POSLJEDICE TJELESNOG KAŽNJAVANJA DJECE U
OBITELJI**

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Ninoslava Pećnik

Zagreb, 2022. godina

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Pojam tjelesnog kažnjavanja	2
3. Zakonodavstvo i sudska praksa.....	3
4. Posljedice tjelesnog kažnjavanja djece	5
5. Željeni učinci tjelesnog kažnjavanja	9
5.1. Neposredna poslušnost.....	9
5.2. Trajna poslušnost	10
5.3. Suzbijanje agresivnog ponašanja	11
6. Neželjene posljedice tjelesnog kažnjavanja	11
6.1. Fizičke ozljede i zlostavljanje	12
6.2. Problemi sa mentalnim zdravljem	12
6.3. Narušena kvaliteta odnosa s roditeljima	14
6.4. Smanjene kognitivne sposobnosti.....	14
6.5. Porast agresivnosti i društveno nepoželjnog ponašanja	16
6.6. Međugeneracijski prijenos nasilja	18
7. Učestalost tjelesnog kažnjavanja	19
7.1. Učestalost tjelesnog kažnjavanja u međunarodnim istraživanjima.....	20
7.2. Učestalost tjelesnog kažnjavanja u Hrvatskoj.....	21
8. Stavovi javnosti prema tjelesnom kažnjavanju djece	25
9. Uloga socijalnog rada u suzbijanju tjelesnog kažnjavanja.....	26
10. Zaključak	27

Posljedice tjelesnog kažnjavanja djece u obitelji

Sažetak:

Tjelesno kažnjavanje podrazumijeva uporabu tjelesne sile čiji je cilj nanijeti neugodu i bol. Razlikuje se po intenzitetu od tjelesnog zlostavljanja, no sa sobom donosi niz štetnih posljedica. Cilj ovog rada je definiranje posljedica koje tjelesno kažnjavanje ostavlja na dijete. Tjelesnim kažnjavanjem djeteta roditelji postižu učinke neposredne poslušnosti, a žele postići trajnu poslušnost i suzbiti agresivno i društveno neprihvatljivo ponašanje. Pokazalo se da tjelesno kažnjavanje ne postiže željene učinke i da stvara dugoročne posljedice poput fizičkih ozljeda i zlostavljanja, problema sa mentalnim zdravljem, narušenu kvaliteta odnosa između roditelja i djece, porast agresivnog i društveno neprihvatljivog ponašanja u dječjoj i odrasloj dobi, smanjene kognitivne sposobnosti i međugeneracijski prijenos nasilja. S obzirom na štetu koju uzrokuje, kao i činjenicu da krši ljudska prava, tjelesno kažnjavanje je zabranjeno zakonom u 63 države, a Hrvatska je jedna od njih. Bez obzira na zakonske zabrane, istraživanja su pokazala da roditelji još uvijek koriste tjelesno kažnjavanje kao odgojnu metodu.

Ključne riječi: tjelesno kažnjavanje, djeca, neposredna poslušnost, agresivno i društveno neprihvatljivo ponašanje, fizičke ozljede, tjelesno zlostavljanje, međugeneracijski prijenos nasilja

Effects of corporal punishment of children by family members

Abstract:

Corporal punishment is use of psychical force, which main goal is to inflict pain and discomfort. It differs from psychical abuse by intensity, but it has a number of harmful effects. The aim of this paper is to define how corporal punishment affects children. Corporal punishment creates short-term compliance, but parents want to achieve long-term compliance and reduce aggressive and antisocial behavior. Corporal punishment does not achieve these effects and causes long-term effects like psychical injuries and abuse, mental health problems, eroded quality of children's relationships with their parents, increased adult and childhood aggression and antisocial behavior, reduced cognitive abilities and transgenerational transmission of violence. Considering the harm it causes, and also the fact that it violates human rights, corporal punishment is legally prohibited in 63 countries, including Croatia. Despite legal prohibitions, studies have shown that parents still use corporal punishment as parenting method.

Key words: corporal punishment, children, short-term compliance, aggressive and antisocial behavior, psychical injury, psychical abuse, transgenerational transmission of violence

Izjava o izvornosti

Ja, Ivana Karlušić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Ivana Karlušić, v.r.

Datum: 26.09.2022.

1.Uvod

Tjelesno kažnjavanje je kršenje prava djeteta. Međunarodnim pravom je jasno regulirano da djeca imaju pravo na zakonsku zaštitu od tjelesnog kažnjavanja u svim područjima života (Global Partnership to End Violence Against Children, 2021). Unatoč zakonskim zabranama tjelesno kažnjavanje je još uvijek prisutno u našem društvu. Prema izvješću UNICEF-a, veliki broj djece (80%) u svijetu doživljava tjelesno kažnjavanje od strane roditelja (Gershoff i Grogan-Kaylor, 2016). Republika Hrvatska zabranila je tjelesno kažnjavanje Obiteljskim zakonom 1999. godine, s druge strane, podaci o prevalenciji tjelesnog kažnjavanja ukazuju na visoke stope korištenja tjelesnog kažnjavanja (Rajter i sur.,2016).

Tjelesno kažnjavanje se javlja kao poseban oblik nasilja u obitelji koje je postalo društveno prihvatljiva metoda odgoja bez obzira na razvoj znanosti. Iako se razlikuje po intezitetu od nasilja, ono ostavlja posljedice na djecu (Domazet, 2020). Znanstvenici u medicinskim i društvenim istraživanjima složili su se da rizik koji se javlja kod tjelesnog kažnjavanje djece prevladava nad pozitivnim učincima takvih odgojnih metoda (Gershoff, 2010). Usprkos tim spoznajama, roditelji i dalje koriste tjelesno kažnjavanje pri discipliniranju djece. Jedan od razloga je dugoodišnja praksa korištenja tjelesne kazne tokom ljudske povijesti. Tjelesno kažnjavanje djece se pojavilo u kontekstu kada je i kažnjavanje odraslih radi raznih prekršaja bilo društveno prihvatljivo. Kao posljedica te povijesti, tjelesno kažnjavanje se prenosilo generacijski, te nije čudno da će se stavovi o tjelesnom kažnjavanju formirati na temelju iskustva s vlastitim roditeljima i njihovom uporabom tjelesne kazne (Gershoff, 2010). Također, tjelesno kažnjavanje je povezano s religijskim uvjerenjima. Religijski vođe i stručnjaci promiču korištenje tjelesne kazne kao bitan dio discipliniranja i odgoja (Gershoff, 2010).

U ovom radu će biti opisane kratkoročne i dugoročne posljedice tjelesnog kažnjavanja, kakav one utjecaj imaju na razvoj i dobrobit djeteta, zakoni koju reguliraju tjelesno kažnjavanje i učestalost tjelesnog kažnjavanja u 21.stoljeću.

2.Pojam tjelesnog kažnjavanja

Što podrazumijeva tjelesno kažnjavanje? Postoje različite definicije, a teško ga je razgraničiti od zlostavljanja. “Pokušaj određenja tjelesnog kažnjavanja otvara pitanje razgraničenja između tjelesnog kažnjavanja i tjelesnog zlostavljanja koje je u psihologiji još bez općeprihvaćenog odgovora.” (Pećnik, 2006.:178). Kao kriterij razlikovanja često se koristi intenzitet nasilnog ponašanja. Najčešći pokazatelj intenziteta nasilnih postupaka jest postojanje tjelesne ozljede, pri čemu se tjelesnim kažnjavanjem smatra ponašanje koje je povezano s niskim rizikom ozljede, a zlostavljanjem ponašanje koje prati visoki rizik od tjelesne ozljede (Špoljarić, 2020).

“Najčešće korištena definicija tjelesnog zlostavljanja je ona koja uključuje aktivnosti prema osobi mlađoj od 18 godina, a koje rezultiraju rizikom za ozbiljne posljedice izazvane od osoba koja su odgovorne za zaštitu djeteta..”(Velki i Bošnjak, 2012.:64). ”Tjelesno zlostavljanje uključuje udaranje, nanošenje opekline, bacanje na pod, vezivanje i zatvaranje, pokušaje utapanja ili davljenja, davanje otrovnih sredstava, itd.” (Žakula Desnica, 2010). Također se i pojedinačne grube epizode mogu nazvati zlostavljanjem, nenamjerna i neodgovorna ponašanja roditelja koja mogu rezultirati tjelesnim povredama ili dovode dijete u neposrednu opasnost (Žakula Desnica, 2010).

Jedna od najprihvaćenijih definicija tjelesnog kažnjavanja je ona koju je donio Odbor za prava djeteta, nadzorno tijelo Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. ”On definira tjelesno ili fizičko kažnjavanje kao: svako kažnjavanje pri kojem se upotrebljava fizička sila i čija je namjera nanijeti određeni stupanj boli ili nelagode, ma kako blagi oni bili.” (Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2008). Najviše se odnosi na udaranje djece rukom ili predmetom – bičem, štapom, remenom i dr., no može podrazumijevati udaranje nogom, bacanje djece, grebanje, štipanje, udaranje po ušima, primoravanje da budu u neudobnim položajima, nanošenje opekotina ili prisilno gutanje. (Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2008).

Hrvatska je jedna od zemalja koja je tjelesno kažnjavanje prepoznala kao nasilje i zakonom ga zabranila. U sljedećem poglavlju će biti opisani zakonodavni okviri i sudske prakse u svezi tjelesnog kažnjavanja u Hrvatskoj i na međunarodnoj razini.

3. Zakonodavstvo i sudska praksa

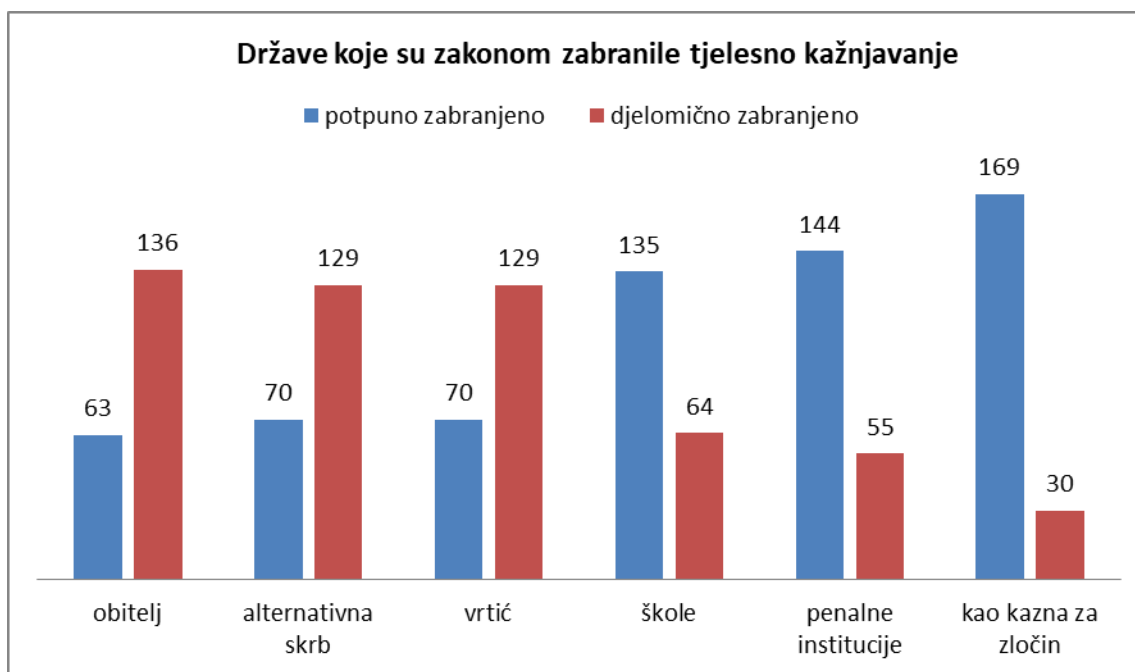
Postoje mnogi međunarodni dokumenti koji se odnose na zaštitu i dobrobit djece. Jedan od tih dokumenata je i Konvencija o pravima djeteta iz 1989. “To je prvi dokument u kojemu se djetetu pristupa kao subjektu s pravima, a ne samo kao osobi koja treba posebnu zaštitu.” (Konvencija o pravima djeteta, 1989). Tako se za njezinu primjenu u kontekstu uklanjanja tjelesnog kažnjavanja u obzir treba uzeti i članak 2. koji glasi: “Države stranke poduzet će sve potrebne mjere za zaštitu djeteta od svih oblika diskriminacije ili kažnjavanja koji polaze od položaja, djelatnosti, izraženog mišljenja ili uvjerenja roditelja, zakonskih skrbnika ili članova obitelji.” (Konvencija o pravima djeteta, 1989).

U okviru Vijeća Europe, nasilje u širem smislu, a kroz primjenu i prema djeci, obrađeno je u dva međunarodnopravna dokumenta: Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Europskoj socijalnoj povelji (Vidović, 2008). Prva odluka koju je neko međunarodno pravosudno tijelo donijelo u povodu tužbe vezano uz zabranu tjelesnog kažnjavanja bila je odluka Komisije za ljudska prava Vijeća Europe iz 1982. o nedopustivosti tužbe roditelja iz Švedske. Oni su tvrdili da švedski zakon, koji zabranjuje tjelesno kažnjavanje u obitelji, krši pravo na obiteljski život i pravo na slobodu vjeroispovijesti te pravo na obrazovanje u skladu s religijskim uvjerenjima. Tužitelji (roditelji) su tvrdili kako vjeruju u tradicionalne metode odgoja i smatrali su da roditelji trebaju imati imunitet za djela kao što su povlačenje djeteta za uši ili udarac. Komisija je zaključila da je stvarni učinak zakona kojeg su tužbom osporavali promoviranje pozitivnih metoda odgoja i obeshrabrivanje nasilja prema djeci te da to nema učinka na prakticiranje vjere, a samim tim ne krši ni pravo na obrazovanje u skladu s vjerskim uvjerenjima. Slijedom toga, Komisija je odlučila da je tužba

nedopustiva (Vidović, 2008). Švedska je bila prva država koja je zakonski zabranila tjelesno kažnjavanje (Vidović, 2008).

Danas postoji inicijativa “End corporal punishment” kojoj je cilj promicati zabranu tjelesnog kažnjavanja i djelovati u smjeru zakonske zabrane tjelesnog kažnjavanja u cijelom svijetu. Prema njihovim podacima 63 države su zakonom potpuno zabranile tjelesno kažnjavanje, a njih 28 radi na promjeni zakona u tom smjeru. Na slici 3.1. možemo vidjeti broj država u kojem je zakonski zabranjeno tjelesno kažnjavanje. Zakon regulira određena područja u kojima se može događati tjelesno kažnjavanje poput škola, penalnih ustanova, skrbi za druge i u obitelji. U nekim zemljama su potpuno zakonski zabranjene, a u nekim ne. Države koje imaju potpunu zakonsku zabranu tjelesnog kažnjavanja obuhvaćaju zabranu tjelesnog kažnjavanja u svim oblicima od kažnjavanja u obitelji, ali i u institucijama. Za one koji krše zakonsku zabranu propisane su kazne.

Slika 3.1. Države koje su zakonom zabranile tjelesno kažnjavanje

Izvor: *Global progress* (2022). End corporal punishment.

Što se tiče hrvatskog zakonodavstva najvažnije su odredbe Obiteljskog zakona koje se odnose na tjelesno kažnjavanje, a sadržane su u članku 94. koji naglašava kako roditelji ne smiju tjelesno kažnjavati dijete, postupati ponižavajuće prema njemu, niti primjenjivati psihičku prisilu te su ga dužni štiti od takvog postupanja drugih osoba (Obiteljski zakon, 2015). Nadalje, Kazneni zakon također regulira tjelesno kažnjavanje kroz članak 117. i propisuje kaznu zatvora za osobu koja drugoga tjelesno ozlijedi ili mu naruši zdravlje (Kazneni zakon, 2011). Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji najiscrpnije regulira nasilje u obitelji. Stupio je na snagu u siječnju 2018. te uključuje fizičko kažnjavanje u definiciju nasilja u obitelji, a članak 22. istog zakona za tjelesno kažnjavanje i drugi način ponižavajućeg postupanja prema djeci propisuje novčanu kaznu u iznosu od najmanje 1000,00 kuna ili kaznu zatvora do 90 dana (Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, 2017).

Zakonodavstvo široko regulira pitanje nasilja i tjelesnog kažnjavanja djece u obitelji, no unatoč tome ono je i danas prisutno i često se opravdava bez obzira na posljedice koje nastaju, a iste će biti opisane u sljedećem poglavlju.

4. Posljedice tjelesnog kažnjavanja djece

Roditelji kada koriste tjelesno kažnjavanje nemaju namjeru ozlijediti dijete, ali takav način discipliniranja nosi druge štetne posljedice za djecu. Metaanalize 30-godišnjih istraživanja pokazuju da bilo kakvi oblici tjelesnog kažnjavanja, čak i blaži oblici se mogu dovesti u vezu sa štetnim fizičkim, kognitivnim i socioemocionalnim razvojem, društveno nepoželjnim ponašanjem, višim rizikom za nastanak depresije i druge probleme sa mentalnim zdravljem (Cuartas i sur., 2020). Istraživanjima se pokazalo da tjelesno kažnjavanje ima širok spektar posljedica na dijete. Jedno od tih istraživanja su proveli Cuartas i suradnici. Oni su htjeli vidjeti povezanost između tjelesnog kažnjavanja i posljedica u kulturi gdje je tjelesno kažnjavanje društveno prihvatljivo, stoga su istraživanje proveli u Kolumbiji. Proveli su longitudinalno istraživanje uspoređujući djecu i adolescente koji su bili izloženi tjelesnom kažnjavanju i one koje

nisu. Rezultati su pokazali da tjelesno kažnjavanje povećava internalizirane probleme kod djece poput depresije i anksioznosti, više poteškoća u ponašanju, slabije prosocijalno ponašanje i lošije verbalne sposobnosti (Cuartas i sur., 2020).

U Hrvatskoj su Pećnik i Tokić provele znanstveno-istraživački projekt čiji je cilj bio “upoznavanje raširenosti i obilježja društveno neprihvatljivih roditeljskih postupaka koji ugrožavaju prava djeteta u obitelji, ali i poželjnih roditeljskih postupaka i to na nacionalno reprezentativnom uzroku populacije trinaestogodišnjaka i njihovih roditelja.” (Pećnik i Tokić, 2011.:18) U istraživanju su adolescenti kroz sastavke opisivali posljedice tjelesnog kažnjavanja te su one razvrstane po posebnim kategorijama u tablici 4.1. U tablici možemo vidjeti da su navedene negativne posljedice koje navode i Cuartas i sur. u svojim istraživanjima, ali i pozitivni učinci koje ima tjelesno kažnjavanje u zadnjoj kategoriji u tablici.

Tablica 4.1. Posljedice tjelesnog kažnjavanja na dijete

Kategorija	N	%	Primjeri
Tjelesne ozljede	42	43,8	<i>Znala sam da se ne želi skinuti u kratke rukave jer ima masnice zbog batina.(5); ...istuku ih do krvi... (9); ... pa mu ostanu masnice ili poteče krv... (8); Jednom sam pročitala: “Roditelj zbog jedinice udario dijete koje je završilo u bolnici s hematomom na oku i slomljenom rukom”. (1);... vidjela sam kako je jedna žena tukla svoje dijete remenom po leđima da je sutra došlo u školu s crtama na leđima.(2); Od batina ostaju fizičke povrede, poput ožiljaka ili masnica. (2); Doktori tvrde da je dječak primljen sa slomljenim rebrom i unutarnjim krvarenjem... (5)</i>
Psihičke posljedice	36	37,5	<i>...ono je tužno, u depresiji su pa sve slabije uče i imaju loše ocjene...(4); Batine mogu nanijeti i psihičke povrede, primjerice, da dijete postane stidljivo, da skače na svaki nagli pokret, da zanijemi.(2); Dijete postaje ugroženo... I bezosjećajno.(10); Zato što će djeca imati traume od toga. (4); ...ili dolazi do psihičke nestabilnosti. (5); ...ali batine koje djetetu zadaju duševne boli... (9);Zbog toga dolazi do bijega od kuće ili čak samoubojstva. (10); ...ili se samo povuku u sebe i postanu sramežljiva. (10); ... ona se zatvaraju u sebe, ne vjeruju nikome... (13); ...zato što bi ta djeca mogla osjećati</i>

			<p>nesigurnost. Djeca mogu pomisliti da ih roditelji manje vole. (15); ...djeca mogu izgubiti svoje samopouzdanje i osjećati se poniženo pred vlastitim roditeljima. (16); ... ali će na dječjem srcu nastati maleni, neizbrisivi ožiljak. (14); Nekoj djeci od batina ostaju traume cijeli život, kao na primjer da budu uplašena i da se boje. (2); Tučnjava djetetu samo stvara strah... (14); Ona se jako trudi da u nečemu ne pogriješi... (14); U njoj se stišću tuga, nesigurnost, patnja i bol. (10); Dijete će to uvijek boljeti, i to iznutra. (10);</p>
Međugeneracijski prijenos nasilja	17	17,7	<p>...jednoga ćemo dana i mi biti roditelji koji će sa svojom djecom postupati jednako kao što su naši roditelji postupali s nama. (14); Djeca dok su još mala uče od svojih roditelja te to kasnije prenose na druge, pa čak i na svoju djecu. (4); Tučnjavom djece od malena ih se na neki način uči da se problemi mogu riješiti nasiljem, što nikako nije dobro. (4); Kaže se da su djeca zrcalo svojih roditelja. To znači ako se roditelji nasilnički odnose prema svojoj djeci, velike su mogućnosti da će se takva djeca u budućnosti tako odnositi i prema svojoj djeci. (8); Djeca će se ponašati kako su odgojena. (1); Roditelji svojoj djeci moraju biti uzor i djeca bi od njih trebala učiti, ali ako roditelji njih neprestano tuku, djeca će misliti da se tako treba postupati pa će i oni tako postupati prema svojoj djeci. (14)</p>
Slabija kvaliteta odnosa s roditeljem	15	15,6	<p>Djecu udarac pogađa na način da se osjećaju nezaštićeno od svojih roditelja. (9); Djeca koja su fizički zlostavljana, boje se svojih roditelja. (10); ... nama će taj šamar reći sve: koliko Vam je stalo do nas, koliko nas poštujete i koliko nas volite. (12); ... ali djeca će se ljutiti na roditelje što tako postupaju s njima. (14); Neka se djeca, kad odrastu i budu punoljetna, osvećuju roditeljima radi njihovog ponašanja prema njima kad su bili mali. (9); Iz svog iskustva mogureći da najviše boli kada nas udari jedan od roditelja, osobe koju najviše volimo. (14); Nasiljem nad djetetom nestaje ljubav i prijateljstvo između djeteta i roditelja... rađa se novi osjećaj nesigurnost i zabrinutosti. (15)</p>
Porast agresivnosti	12	12,5	<p>Nasiljem nad djetetom potičemo njega na nasilje i grubo ponašanje prema njegovim vršnjacima. (15); ...već će postati agresivno i nasilno prema svojoj djeci i prijateljima. (7); Ako ga udarite, dijete će to upiti kao spužva i činiti to drugima. (14); ...dijete može postat' agresivno. Počinje se tući u školi, vani s prijateljima itd. (14); Takva zlostavljana djeca pokazivat će znakove agresivnosti već u najranijoj dobi svoga djetinjstva. (8); Postanu agresivna, drska... (10); Mislim da je tjelesno kažnjavanje veći uzrok nasilja među djecom od,</p>

			<i>primjerice, agresivnih igrica i filmova. (14)</i>
Ostale negativne posljedice tjelesnog kažnjavanja	18	18,8	<i>Zato jer dijete ništa nije naučilo iz batina.(11); Dijete bi moglo završiti kao narkoman ili nešto slično.(4); Takvo ponašanje roditelja dovodi do toga da se djeca u školi ne druže s prijateljima misleći da će im ona nanijeti zlo.(9); Kod većine djece, slab udarac koji dolazi od roditelja ništa ne pomaže. Tada roditeljima preostaje samo još jače fizičko kažnjavanje, što lako preraste u zlostavljanje. (10); Fizički obračuni ne rješavaju probleme, već ih samo produbljuju. (14); ...zato što, ako mu se nešto dogodi, majka bi se bojala bilo bi joj žao toliko žao da bi možda pala u komu... tako je jednom zamalo dijete umrlo, a majka je plakala dva dana bez prestanka... (14)</i>
Pozitivne posljedice tjelesnog kažnjavanja	5	5,2	<i>Nakon batina naučio sam što smijem, a što ne smijem. (9); Slabim udarcem ga se može naučiti da nešto ne dira (10); ... tako će ih roditelji nakratko uspjeti smiriti... (14); Malo fizičkog kažnjavanja djeteta će pomoći u odgoju, dijete će biti poslušnije, bit će manje bezobzirno i neće praviti štetu. (16); Malo kažnjavanja djece pomoći će roditeljima u boljem odgoju. (16)</i>

Izvor: Pećnik, N., & Tokić, A. (2011). Roditelji i djeca na pragu adolescencije: pogled iz tri kuta. *Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.*:143

Gershoff (2002) je provela metaanalize na 88 istraživanja o povezanosti tjelesnog kažnjavanja od strane roditelja s dječjim ponašanjima i doživljajima (Pećnik, 2006). Iako se pomoću metaanaliza ne mogu donositi kauzalni zaključci one su djelotvorno sredstvo za utvrđivanje povezanosti. U skladu s tim autorica govori o povezanosti dječjih ponašanja i doživljaja s roditeljskim tjelesnim kažnjavanjem, a rezultati upućuju na snažnu povezanost između tjelesnog kažnjavanja i dječjih ponašanja i doživljaja (Pećnik, 2006). U toj metaanalizi je utvrđena povezanost između tjelesnog kažnjavanja i deset negativnih dječjih ponašanja i doživljaja, a to su : slaba moralna internalizacija vrijednosti, narušena kvaliteta odnosa između djeteta i roditelja, problemi s mentalnim zdravljem, agresivno ponašanje, delikventno i društveno neprihvatljivo ponašanje, zlostavljanje, agresivno ponašanje i nasilje, kriminalno i društveno neprihvatljivo ponašanje, problemi s mentalnim zdravljem i obiteljsko nasilje u odrasloj dobi (Global Partnership to End Violence Against Children, 2021).

Gershoff i Andrew Grogan-Kaylor su u 2016. godini objavili drugu metaanalizu koja je uključivala 75 istraživanja tokom 50 godina i potvrdila povezanost između tjelesnog kažnjavanja i 13 negativnih ishoda, potvrđujući 8 negativnih ishoda iz ranije metaanalize (2002) i utvrđivanju još 5 negativnih ishoda. (Global Partnership to End Violence Against Children, 2021). Novoutvrđeni ishodi su: eskternalizirani i internalizirani problemi u ponašanju u djetinjstvu, smanjene kognitivne sposobnosti, manjak samopouzdanja u djetinjstvu i pozitivni stavovi o tjelesnom kažnjavanju u odrasloj dobi. (Global Partnership to End Violence Against Children, 2021).

Osim negativnih posljedica, Gershoff (2010) navodi i željene učinke zbog kojih roditelji koriste tjelesno kažnjavanje. U sljedećem poglavlju će biti pojašnjeni ciljevi i željeni učinci koje roditelji pokušavaju postići tjelesnim kažnjavanjem. Zatim će biti predstavljena istraživanja koja opisuju neželjene posljedice koje tjelesno kažnjavanje ima, a roditelji nisu svjesni tih istih posljedica pri uporabi tjelesne kazne.

5. Željeni učinci tjelesnog kažnjavanja

Kada koriste tjelesnu kaznu roditelji imaju kratkoročne i dugoročne ciljeve. Jedan od kratkoročnih ciljeva jest suzbiti društveno neprihvatljivo ponašanje kod djece ili privući trenutnu pozornost djeteta. Dugoročni ciljevi koji se žele postići jest umanjenje vjerojatnosti da će se takva neprihvatljiva ponašanja ponoviti u budućnosti (Gershoff, 2010). Glavni ciljevi koje roditelji pokušavaju postići tjelesnim kažnjavanjem su povećanje neposredne i trajne poslušnosti, te smanjenje agresivno i društveno nepoželjnog ponašanja kod djeteta (Gershoff, 2010).

5.1. Neposredna poslušnost

Kako bi se utvrdilo je li tjelesno kažnjavanje kratkoročno učinkovito, promatra se ponašanje djeteta neposredno nakon što je kažnjeno. Najbolji način za utvrđivanje učinaka tjelesnog kažnjavanja jest promatranje djece u labaratorijskim i kontroliranim uvjetima. Takva istraživanja danas ne bi bila dopuštena i etična jer ne možemo očekivati

da će roditelji namjerno kažnjavati djecu. No prije nego što su uvedene etička načela istraživački tim u SAD-u (Idaho) je 1980-ih proveo istraživanje nad djecom koja su bila upućena u kliniku radi problema u ponašanju. Roditelji su morali davati naredbe djeci i ako ona ne bi poslušala morala su sjediti na stolici za kaznu. Postojale su dvije skupine, prva gdje su roditelji morali tjelesno kazniti dijete ako bi ustalo sa stolice i druga u kojoj su morali na drukčije načine uspjeti postići poslušnost kod djeteta. Istraživanjem se pokušala utvrditi učinkovitost tjelesnog kažnjavanja u postizanju neposredne poslušnosti kod djeteta nakon što je već odbilo poslušati roditelje. Nadalje, istraživanjem su pokušali usporediti tjelesno kažnjavanje i alternativne metode koje se mogu koristiti kako bi se postigla poslušnost djeteta. U prvom od četiri istraživanja, utvrđeno je da je tjelesno kažnjavanje učinkovitije od alternativnih metoda u postizanju poslušnosti djeteta, no u drugom istraživanju su utvrdili da je tehnika u kojoj su roditelji odvojili dijete u posebnu prostoriju jednako učinkovita kao i tjelesna kazna. Istraživanje je potvrdilo da postoje alternativne metode koje su jednako učinkovite u postizanju poslušnosti kod djeteta, a za razliku od tjelesnog kažnjavanja one nemaju rizik nastanka tjelesnih ozljeda i povećane agresivnosti (Gershoff, 2010). Autorica Ljubetić (2012) navodi da će tjelesno kažnjavati dijete prestati s nepoželjnim ponašanjem kako bi izbjeglo kaznu, a ne zato što vidi svrhu promijene svog ponašanja i zbog toga roditelji postižu visoku razinu neposredne poslušnosti kod djeteta (Domazet, 2020).

5.2. Trajna poslušnost

Roditelji koriste tjelesno kažnjavanje kao odgojnu metodu kako bi postigli trajnu poslušnost i društveno poželjno ponašanje u budućnosti. Metaanalizom Gershoff (2002) u trinaest od četrnaest istraživanja (87%) je utvrđena povezanost tjelesnog kažnjavanja sa manjom poslušnošću i moralnim i prosocijalnim ponašanjem u budućnosti. U metaanalizi koju su proveli Larzelere i Kuhn (2005) utvrdili su da tjelesno kažnjavanje nije učinkovitije za razvoj svijesti i poželjnog ponašanja kod djece od drugih alternativnih metoda poput argumentiranja, ukidanja određenih povlastica i ignoriranja lošeg ponašanja. U dva istraživanja utvrđeno je da je manja vjerojatnost da će se dečki ponašati društveno prihvatljivo nakon tjelesnog kažnjavanja, a za djevojke nije utvrđen

značajan utjecaj. Sve u svemu, rezultati pokazuju da tjelesno kažnjavanje nije bolja odgojna metoda pri ostvarivanju trajne poslušnosti i unutarnje internalizacije vrijednosti. Dapače, ono može umanjivati poželjna ponašanja i imati obrnut učinak na ponašanje djeteta od onog koje su roditelji pokušali postići (Gershoff, 2010).

5.3. Suzbijanje agresivnog ponašanja

Suzbijanje agresivnog i društveno neprihvatljivog ponašanja je jedan od željenih ciljeva koji roditelji pokušavaju postići tjelesnim kažnjavanjem. Roditelji koriste tjelesno kažnjavanje kada se dijete agresivno ponaša npr. udari drugo dijete ili kada čini određena društveno nepoželjna ponašanja poput laganja ili krađe (Gershoff, 2010). Roditelji tjelesnim kažnjavanjem pokazuju netoleranciju prema agresivnom i društveno nepoželjnom ponašanju svoje djece, ali ne shvaćaju da zapravo povećavaju vjerojatnost da će se dijete agresivno ponašati u budućnosti (Gershoff, 2010).

Istraživanja su potvrdila teorije iz područja psihologije: tjelesno kažnjavanje zapravo povećava vjerojatnost agresivnog ponašanja (Gershoff, 2010). U ovom poglavlju je suzbijanje agresivnog ponašanja navedeno kao željeni učinak tjelesnog kažnjavanja, a u potpoglavlju porast agresivnosti i društveno nepoželjnog ponašanja je biti predstavljena istraživanja i teorije koje potvrđuju da se korištenjem tjelesnog kažnjavanja povećava vjerojatnost agresivnog i društveno nepoželjnog ponašanja.

6. Neželjene posljedice tjelesnog kažnjavanja

Puno roditelja i društvo nisu svjesni koliki je broj neželjenih posljedica za djetetov razvoj koje su povezane s korištenjem tjelesnog kažnjavanja, a koje nisu imali namjeru postići (Gershoff, 2010). Neke od njih su: fizičke ozljede i zlostavljanje, problemi s mentalnim zdravljem, narušena kvaliteta odnosa s roditeljima, smanjene kognitivne sposobnosti, porast agresivnosti i društveno nepoželjnog ponašanja i međugeneracijski prijenos nasilja. U sljedećim potpoglavljima će biti kroz istraživanja prikazane negativne posljedice koje nastaju tjelesnim kažnjavanjem.

6.1.Fizičke ozljede i zlostavljanje

Tjelesno kažnjavanje podrazumijeva nanošenje određene razine boli, no namjera roditelja nije nanijeti teške ozljede djetetu. U definiciji je navedeno da je tjelesno kažnjavanje korištenje fizičke sile čiji je cilj nanijeti bol i neugodu, a roditelji su fizički nadmoćniji od djeteta te zbog toga može doći do ozljeda. Istraživanja provedena u SAD-u i Kanadi pokazala su da su slučajevi tjelesnog kažnjavanja prerasli u slučajeve tjelesnog zlostavljanja (Gershoff, 2010). Korištenje tjelesnog kažnjavanja, u blažim ili težim oblicima, sadrži rizik da preraste u zlostavljanje. Rizik da će se tjelesno kažnjavanje pretvoriti u zlostavljanje se povećava zbog činjenice da su roditelji koji tjelesno kažnjavaju djecu često ljuti. U Australiji je 2007. provedeno istraživanje u fokus grupama u kojem su sudjelovala djeca u dobi od 8-17 godina. Djeca su potvrdila da se tjelesno kažnjavanje često događa kada su roditelji ljuti i pod stresom (Global Partnership to End Violence Against Children, 2021).

Ta istraživanja potvrđuju teorije o tjelesnom zlostavljanju koje govore da se zlostavljanje javlja kada se pojavi neki okidač poput roditeljskog stresa i prvotno tjelesno kažnjavanje prelazi u tjelesno zlostavljanje.” Poznato je kako je nasilje prema djetetu ponekad više odraz emocionalnog stanja roditelja nego namjere da se upravlja djetetovim ponašanjem.”(Pećnik, 2006.:179) “Česte su posljedice fizičkog zlostavljanja, koje ujedno predstavljaju i simptome, tjelesne ozljede, modrice, opekline, prijelomi, oštećenja mozga i unutarnje ozljede.” (Buljan-Flander i Ćosić, 2003.:1) Najčešći znakovi tjelesnog zlostavljanja su modrice, a najčešći oblici fizičkog zlostavljanja su opekotine i modrice, a nešto rjeđe ugrizi i čupanje kose. Istraživanja su potvrdila povezanost između tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja. Iako prvotna namjera roditelja kod tjelesnog kažnjavanja jest discipliniranje djeteta ona za posljedicu može imati tjelesne ozljede i prerasti u zlostavljanje.

6.2.Problemi sa mentalnim zdravljem

Istraživanja su pokazala da je upotreba tjelesnog kažnjavanja povezana sa većim brojem problema sa mentalnim zdravljem (Gershoff, 2010). Kod djece koja su često ili teže tjelesno kažnjavana postoji veća vjerojatnost za razvoj simptoma depresije ili

anksioznosti. Ti podaci su prikupljeni u Mađarskoj, Jamajci, Mongoliji, Norveškoj i SAD-u. Tjelesno kažnjavanje povezano je sa agresijom, delinkvencijom i nasiljem u odrasloj dobi, društveno neprihvatljivim ponašanjem, poremećajima anksioznosti, zlouporabi alkohola, eksternaliziranih problema, psihopatologijama u odrasloj dobi poput depresije, manije, poremećaja ličnosti, samoubojstvom i poremećajima regulacije stresa u mozgu (Bassam i sur., 2018). Istraživanje provedeno u Finskoj 2011.godine, kojim je bio obuhvaćen reprezentativni uzorak od 4,609 osoba u dobi od 15-80 godina je pokazalo da je tjelesno kažnjavanje povezano s indikacijama zloubotrebe alkohola, depresije, poremećaja s mentalnim zdravljem i shizotipalnom ličnosti i pokušajem samoubojstva (Global Partnership to End Violence Against Children, 2021).

Jedno od objašnjenja jest da tjelesno kažnjavanje povećava razinu stresa i ako se ono ponavlja tokom vremena može dovesti do razvoja problema sa mentalnim zdravljem. Postoje dodatni dokazi o utjecaju stresa u najranijoj dobi koje objašnjava neuroznost. Male količine stresa (umjereno intenzivno i povremeno suočavanje s nepoznatim i frustracijom) mogu djelovati stimulirajuće na razvoj, a snažne i produžene reakcije bez utjehe odrasle osobe, postaju toksične za mozak u razvoju. (Pećnik i sur., 2011). Taj proces počinje rano: što više majke tjelesno kažnjavaju svoju djecu, to se više povećava razina hormona stresa kortizola kao reakcija na situaciju koja kod njih uzrokuje anksioznost (Gershoff, 2010).

Povezanost između tjelesnog kažnjavanja i stresa se nastavlja i u adolescenciji (Gershoff, 2010). U istraživanju Pećnik i Tokić (2012) adolescenti su često kao o tjelesnoj, pisali i o „duševnoj boli“ uslijed roditeljskih udaraca. “Naime, druga kategorija po učestalosti navođenja odnosi se na razne psihičke posljedice tjelesnog kažnjavanja (37,5%). One obuhvaćaju djetetove emocionalne reakcije tuge, depresivnosti, nesigurnosti, straha, poniženosti, gubitka samopoštovanja i samopouzdanja.” (Pećnik i Tokić, 2011.:143). U istraživanju koje je provedeno na Novom Zelandu, djeca navode emocije poput tuge, straha, bijesa koje proživljavaju radi tjelesnog kažnjavanja. Isto potvrđuju i istraživanja u Ujedinjenom Kraljevstvu. Djeca doživljavaju i fizičku i

psihološku traumu. Ti osjećaji s vremenom mogu dovesti do problema s mentalnim zdravljem koji su povezani s tjelesnim kažnjavanjem (Gershoff, 2010).

6.3. Narušena kvaliteta odnosa s roditeljima

Nakon doživljenog tjelesnog kažnjavanja djeca se osjećaju otuđeno od roditelja i dolazi do opadanja kvalitete odnosa. Jedna sedmogodišnja djevojčica iz Ujedinjenog Kraljevstva je izjavila da nakon tjelesnog kažnjavanja “imaš osjećaj da ne voliš vlastite roditelje” dok je druga sedmogodišnjakinja rekla da “želi pobjeći i da se osjeća jako povrijeđeno”(Gershoff, 2010). Takva saznanja o osjećajima djece potvrđuju znanstvena istraživanja koja govore da tjelesno kažnjavanje narušava kvalitetu odnosa roditelja i djece. Djeca žele izbjeći negativna i bolna iskustva te zbog toga mogu početi izbjegavati roditelje jer ih oni uzrokuju. Stoga djeca koja izbjegavaju vlastite roditelje će teže razviti osjećaj privrženosti i bliskosti. Učestalost tjelesnog kažnjavanja je negativno povezana sa razvojem dječje privrženosti i s vlastitim doživljajem bliskosti s roditeljima u razdoblju adolescencije (Gershoff, 2010).

Pećnik (2006) je u svom istraživanju na uzorku tjelesno kažnjavanih sudionika (studenata) provjerila postoji li povezanost između učestalosti tjelesnog kažnjavanja i djetetovog doživljaja roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja. Utvrđena je povezanost između učestalosti tjelesnog kažnjavanja i percipiranog odbacivanja od majke i oca tj. sudionici koji su češće doživljavali roditeljske pjuske ili batine doživljavali su i veću odbačenost od strane roditelja (Pećnik, 2006). Ti rezultati o povezanosti roditeljskog nasilja i percipiranog odbacivanja od strane roditelja u skladu su s rezultatima da roditeljsko nasilje ima nepovoljan utjecaj na kvalitetu odnosa roditelja i djece (Pećnik, 2006).

6.4. Smanjene kognitivne sposobnosti

Sve je više istraživanja koje pokazuju povezanost tjelesnog kažnjavanja sa smanjenom kognitivnom sposobnošću kod djece. Jedno od tih istraživanja su proveli Straus i Paschall (2009) u longitudinalnom istraživanju čija je hipoteza da će uporaba tjelesnog kažnjavanja biti povezana s ograničenim razvojem kognitivnih sposobnosti. Na početku

istraživanja mjerili su kognitivnu sposobnost 806 djece u dobi od 2-4 godine i 704 djece u dobi od 5-9 godina. Djeca u obe kohorte čije majke nisu koristile tjelesno kažnjavanje su imale bolje kognitivne sposobnosti od onih čije su majke koristile tjelesno kažnjavanje. Djeca koja su bila više tjelesno kažnjavana, više su zaostajala u kognitivnom razvoju od onih koja nisu. Istraživanje u kojem su sudjelovala djeca u osnovnim školama pokazala su da ona djeca koja su tjelesno kažnjavana od strane roditelja postižu značajno manje rezultate na IQ testovima u usporedbi s djecom koja nisu tjelesno kažnjavana. U sličnom istraživanju s mlađom djecom, djeca koja su navršila jednu godinu života i čiji su roditelji koristili tjelesno kažnjavanje postigla su manje rezultate na testovima intelektualnih sposobnosti od one djece čiji su roditelji rijetko ili nikada koristili tjelesno kažnjavanje (Gershoff, 2010). Roditelji koji koriste tjelesnu kaznu manje će koristiti kognitivne metode za kontrolu ponašanja tj. ti roditelji će u situaciji kada dijete npr. dodiruje stvari koje ne smije odmah tjelesno kazniti dijete umjesto objasniti mu zašto to ne smije raditi. Što manje roditelj tjelesno kažnjava dijete tim više mora verbalno objašnjavati i ispravljati dječje ponašanje. Samim time što roditelj više koristi verbalnu interakciju poboljšava kognitivnu sposobnost djeteta (Straus i Paschall, 2009).

Osim kroz verbalnu interakciju, tjelesno kažnjavanje može utjecati na kognitivne sposobnosti i kroz druge procese. Tjelesno kažnjavanje predstavlja zastrašujući i prijeteći događaj kojeg djeca doživljavaju jako stresno. Strah i stres mogu dovesti do kognitivnih poteškoća poput pogrešnog kodiranja događaja. Postoje dokazi koji potvrđuju da teško i višestruko tjelesno kažnjavanje uzrokuje promjene u moždanim strukturama (Straus i Paschall, 2009). Nadalje, tjelesno kažnjavanje je za dijete stresno i za neke ono traje godinama.

Neki opravdavaju tjelesno kažnjavanje koje se većinom odnosi na mlađu djecu od 2-6 godina. Ipak, tjelesno kažnjavanje će smanjiti motivaciju djeteta za učenje od roditelja (Straus i Paschall, 2009). Iako postoje istraživanja o utjecaju tjelesnog kažnjavanja na kognitivne sposobnosti, potrebno je još istraživanja kako bi se pokazao značajan učinak i detaljnija objašnjenja između tjelesnog kažnjavanja i kognitivnih sposobnosti.

6.5. Porast agresivnosti i društveno nepoželjnog ponašanja

Postoje tri teorije u psihologiji koje pojašnjavaju zašto tjelesno kažnjavanje dovodi do porasti agresivnosti i društveno nepoželjnog ponašanja. Jedna od njih je teorija socijalnog učenja koja smatra da se sklonost agresiji stječe posredno, oponašanjem agresivnog ponašanja i neposredno, odnosno kada se određeno agresivno ponašanje nagrađuje (Žilić i Janković, 2016). Kada roditelji koriste tjelesno kažnjavanje da bi ostvarili cilj (u ovom slučaju postizanje poslušnosti i poželjnog ponašanja), djeca će zaključiti da je agresivno ponašanje učinkovito u ostvarivanju cilja te će u budućnosti samo koristiti takvo ponašanje. Socijalno kognitivna teorija govori da djeca koja su doživjela tjelesno kažnjavanje razvijaju neprijateljski stav prema drugima koji povećava vjerojatnost da će se ponašati neprihvatljivo u socijalnim interakcijama s drugima (Gershoff, 2010). Nadalje, teorije atribucije govore da tjelesno kažnjavanje ne potiče internalizaciju moralnih vrijednosti za prosocijalno ponašanje, što rezultira delikventnim ponašanjem (Hoffman 1983., prema Pećnik 2006).

Istraživanja potvrđuju teorije, tjelesno kažnjavanje povećava vjerojatnost agresivnog ponašanja. Iako je većina tih istraživanja provedena u SAD-u, istraživanja u drugim zemljama poput Indije, Italije, Kanade, Kine i dr. su potvrdila rezultate (Gershoff, 2010). Većina tih istraživanja nije longitudinalna i eksperimentalna, stoga je teško utvrditi povećava li tjelesno kažnjavanje agresivno i društveno nepoželjno ponašanje ili djecu koja su sklona društveno nepoželjnom i agresivnom ponašanju roditelji više tjelesno kažnjavaju radi njihovog ponašanja. Jedan od načina na koje bi se moglo istražiti jest da se izolira učinak roditelja na agresivno i društveno nepoželjno ponašanje djeteta te da se longitudinalnim istraživanjem to ponašanje poveže sa tjelesnim kažnjavanjem. To bi omogućilo istraživačima da utvrde uzrokuje li tjelesno kažnjavanje u ranoj dobi promjene u budućim ponašanjima djeteta tj. povećanje ili smanjivanje agresivnog ponašanja (Gershoff, 2010).

Postoji snažna poveznica između tjelesnog kažnjavanja i agresivnog i društvenog nepoželjnog ponašanja koje će se nastaviti u odrasloj dobi. Korištenjem tjelesne kazne djeca uče da agresivnim ponašanjem mogu postići svoj cilj te stoga postoji vjerojatnost

da će i sami koristiti agresivnost u budućnosti kako bi kontrolirali nečije ponašanje. U istraživanju Pećnik i Tokić (2011) “porast agresivnosti i učenje nasilnog ponašanja kao posljedicu tjelesnog kažnjavanja spominje 12,5% djece, a još 18,8% ih spominje neke druge negativne posljedice tjelesnog kažnjavanja.” (Pećnik i Tokić, 2011.:144)

Lansdown (2000) se poziva na istraživanje je provedeno 1995. godine na uzorku od četiristotinjak obitelji. Napravljena je usporedba djece koja se često agresivno ponašaju kod kuće i one koja se rijetko ponašaju agresivno. Pokazalo se da je četiri puta veća vjerojatnost da su djeca koja se često agresivno ponašaju bila izložena strogom tjelesnom kažnjavanju kod kuće (Velki i Bošnjak, 2012).

Dervishi i Ibrahim (2019) su proveli istraživanje kako bi istražili povezanost između tjelesnog kažnjavanja i iskazivanja agresivnosti među djecom školske dobi. U istraživanju je sudjelovalo 830 djece iz sedam osnovnih škola u dobi od 7-11 godina. Cilj je bio usporediti djecu koja su tjelesno kažnjavana i one koja nisu u pojavi agresivnosti općenito, identificirati oblike agresivnosti i istražiti utjecaj spola na pojavu agresivnosti. Koristili su “*Direct and Indirect Aggression Scales*” i četiri upitnika preko kojih su skupili informacije od djece ako roditelji koriste tjelesno kažnjavanje. Rezultati su pokazali razlike u pojavi i iskazivanju agresivnosti kod djece koja su tjelesno kažnjavana i one koja nisu: djeca koja su tjelesno kažnjavana pokazuju veću razinu direktne agresije. (Dervishi i Ibrahim, 2019).

Nobes i Smith (1997) i Gershoff (2002) upozoravaju da tjelesno kažnjavanje povećava vjerojatnost pojave djetetova agresivnog ponašanja i socijalno neprihvatljivih oblika ponašanja. Tjelesno kažnjavanje djetetu šalje poruku da je nasilje prihvatljivo.. U obiteljima zlostavljane djece tjelesno kažnjavanje postaje prihvatljivo ponašanje, a dijete iz toga može zaključiti da je tjelesno nasilje jedan od načina za rješavanje problema (Velki i Bošnjak, 2012).

Kada roditelji koriste tjelesno kažnjavanje kao odgojnu metodu i ne poznaju alternativne oblike discipliniranja, djeca ne internaliziraju socijalno prihvatljivo ponašanje te pokazuju poslušnost samo radi straha od kazne (Pećnik, 2006). Kod djece

se također javljaju problemi u ponašanju, skloniji su agresiji, a teškoće na koje nailaze rješavaju kako su naučeni tj. agresivnim ponašanjem. Djeca pokazuju manje empatije i prosocijalnog ponašanja u odnosima s drugima, što može dovest do veće vjerojatnosti da će ta djeca biti odbačena od vršnjaka (Pajtl, 2020).

6.6. Međugeneracijski prijenos nasilja

U znanstveno-istraživačkom projektu Pećnik i Tokić (2011) adolescenti su u svojim sastavcima opisivali posljedice tjelesnog kažnjavanja od kojih je 17,7 % njih se osvrnulo na posljedice koje roditeljsko nasilje može imati na buduće roditeljsko ponašanje djece koja su bila tjelesno kažnjavana. Sudionici su se prilikom zamišljanja sebe u roditeljskoj ulozi i postupaka koje bi koristili s vlastitom djecom često uspoređivali sa vlastitim roditeljima. 16% djece je napisalo da bi se prilikom odgoja vlastite djece ponašala jednako kao roditelji (Pećnik i Tokić, 2011).

Obzirom da se djeca ugledaju na svoje roditelje, velika vjerojatnost je da će ona djeca koja su bila tjelesno kažnjavana i sama koristiti takve odgojne metode u budućnosti. No kada govorimo o tjelesnom kažnjavanju, ono može prerasti i u tjelesno zlostavljanje i na taj način se prenositi generacijski kroz obitelj. Rikić i sur.(2016) su proveli istraživanje na uzorku od 118 roditelja djece predškolske dobi. Cilj je bio utvrditi postoji li transgeneracijski prijenos nasilja u obitelji. Utvrđeno je da kod roditelja koji su bili psihički ili fizički zlostavljani u djetinjstvu postoji veća vjerojatnost da će slijediti model nasilja na vlastitoj djeci. Također postoji veća vjerojatnost za pojavu zlostavljanja u takvim obiteljima. Istraživanje je potvrdilo da su potrebne daljnje intervencije kako bi se prekinuo transgeneracijski prijenos nasilja (Rikić i sur.,2016).

U retrospektivnom tipu istraživanja međugeneracijskog prenošenja zlostavljanja ispitanici su roditelji za koje se već zna da su bili zlostavljani. Taj pristup može, osim do precjenjivanja, dovesti i do podcjenjivanja stope prijenosa. Razlozi su različiti, a neki od njih su da neki roditelji koji su kao djeca bili zlostavljani vjeruju da su tjelesno kažnjavanje i zanemarivanje normalni ili barem prihvatljivi. Drugi razlog za podcjenjivanje zlostavljanja u djetinjstvu je taj što neki roditelji na idealiziran način

opisuju vlastite roditelje i doživljaje iz djetinjstva (Pećnik, 1998). Prospektivna istraživanja su relativno malobrojna, a jedno od najznačajnije longitudinalnih istraživanja visoko rizičnih majki i njihove djece su proveli Egeland, Jakobovitz i Sroufe. Oni su pratili majke 6 godina i utvrdili stopu međugeneracijskog prijenosa od 40% koristeći širu definiciju zlostavljanja, koja je, uz fizičko zlostavljanje, uključivala i neke oblike psihološkog zlostavljanja (Pećnik, 1998).

Postoje dva teorijska objašnjenja međugeneracijskog prijenosa zlostavljanja: biheviorističko i psihodinamsko. Teorija socijalnog učenja ističe proces modeliranja. Kod osoba koje zlostavljaju djecu jedini model roditeljske uloge je bio model nasilja i nekonzistentne brige. Prema psihodinamskom gledištu osoba koja brine o djetetu će ga zlostavljati jer se ne može identificirati s roditeljskom ulogom i usmjeravati će ljutnju prema vlastitim roditeljima prema svome djetetu. Druga teorija koja objašnjava međugeneracijski prijenos zlostavljanja je teorija privrženosti. Morton i Browne (1998) su kroz svoje istraživanje utvrdili da su zlostavljana djeca u prosjeku manje privržena svojim majkama. Dijete internalizira taj rani odnos s majkom stvarajući prototip svih budućih odnosa. Zbog toga zlostavljana djeca mogu imati poteškoća pri stvaranju budućih odnosa (Pećnik, 1998).

7. Učestalost tjelesnog kažnjavanja

Prema izvješću UNICEF-a, veliki broj djece (80%) u svijetu doživljava tjelesno kažnjavanje od strane roditelja (Gershoff i Grogan-Kaylor, 2016). U ovom poglavlju će biti prikazana istraživanja koja prikazuju kolika je učestalost tjelesnog kažnjavanja u svijetu. U prvom dijelu su navedena međunarodna istraživanja o stopama tjelesnog kažnjavanja, a u drugom odlomku učestalost potvrđena u istraživanjima provedenim u Hrvatskoj.

7.1. Učestalost tjelesnog kažnjavanja u međunarodnim istraživanjima

“Podaci iz Sjedinjenih Američkih Država govore da 22% roditelja tuče djecu ispod 1 godine, 90% roditelja tuče djecu između 3 i 4 godine, 75% roditelja tuče djecu između 9 i 10 godina, a 20% roditelja tuče adolescente.” (Buljan-Flander i Kocijan-Hercigonja, 2003, prema Velki i Bošnjak, 2012.:5). Landsford i sur (2010) su proveli istraživanje radi utvrđivanja razlike između učestalosti tjelesnog kažnjavanja očeva i majki. Provodili su intervju sa 1398 majki, 1146 očeva i 1417 djece (dob 7-10 godina) u Kini, Kolumbiji, Italiji, Jordanu, Keniji, Filipinima, Švedskoj, Tajlandu i u SAD-u. Pokazalo se da je 54% djevojčica i 58% dječaka doživjelo tjelesno kažnjavanje srednjeg inteziteta, a 13% djevojčica i 14% dječaka su doživjeli tjelesno kažnjavanje snažnog inteziteta u svojoj obitelji u posljednjem mjesecu. 17% roditelja iz uzorka je smatralo da je korištenje tjelesnog kažnjavanja nužno u odgoju. Također, pokazalo se da su majke više koristile tjelesno kažnjavanje od očeva i da dječaci više doživljavaju tjelesno kažnjavanje od djevojčica. (Lansford i sur., 2010). Durrant i suradnici (2003). su proveli istraživanje na uzorku majki iz Kanade i Švedske kako bi utvrdili učestalost tjelesnog kažnjavanja. Rezultati su pokazali da trećina kanadskih majki koristi tjelesno kažnjavanje jednom tjedno ili češće, dok ga je istom učestalošću koristilo 5% majki iz Švedske. Rjeđe od jednom tjedno tjelesno kažnjavanje koristilo je 67 % Kanadanki i 95% Šveđanki (Delale i Pećnik, 2009).

Obzirom da se većina ovih podataka odnosi na zemlje gdje je tjelesno kažnjavanje zakonom zabranjenom ili regulirano, za primjer učestalosti tjelesnog kažnjavanja navesti ćemo i istraživanje provedeno u afričkoj državi Tanzaniji. U Tanzaniji tjelesno kažnjavanje nije zakonom regulirano i prisutno je i u obitelji i u školama. Istraživanje je provedeno na uzorku od 409 djece od drugog do sedmog razreda osnovne škole. Skoro sva djeca su doživjela tjelesno kažnjavanje u nekom trenutku svog života i u obitelji i u školama. Polovica ispitanika je izjavila da je doživjela tjelesno kažnjavanje u obitelji u zadnjih godinu dana. Istraživanje je pokazalo da su djeca u Tanzaniji često izložena težem tjelesnom kažnjavanju koje loše djeluju na njihovo ponašanje (Lansford i sur., 2014).

Iako postoje mnoga istraživanja na globalnoj razini, teško je utvrditi točnu pojavnost tjelesnog kažnjavanja. U Hrvatskoj je također proveden veći broj istraživanja kako bi se ispitala učestalost i oblici tjelesnog kažnjavanja koja će biti opisana u sljedećem odlomku.

7.2. Učestalost tjelesnog kažnjavanja u Hrvatskoj

Istraživanja provedena u Hrvatskoj također su dala rezultate kao i istraživanja na globalnoj razini. Roditelji još uvijek koriste tjelesno kažnjavanje kao odgojnu metodu. Istraživanje koje je provela Pećnik (2006), u kojem je sudjelovalo 1146 studenata Sveučilišta u Zagrebu, 93% ispitanika je doživjelo neki oblik tjelesnog kažnjavanja do 18. godine života. Kao najteži oblik tjelesnog kažnjavanja 226 studenata je izdvojilo roditeljsku pljusku/šamar, a 220 studenata navodi roditeljski udarac predmetom. Dvije trećine od tog broja studenata (64,6%) je navelo da je pljusku doživjelo “rijetko, jednom ili dvaput u djetinjstvu”, gotovo trećina (31,4%) navodi da su pljusku doživjeli “povremeno, nekoliko puta u godini”, a 2,2 % sudionika je navelo da su pljusku doživjeli “često, redovito, otprilike jednom mjesečno”, a za 1,8% “vrlo često, više puta mjesečno”(Pećnik, 2006). Oko trećine sudionika imalo je vidljive povrede poput modrica, posjekotina i krvarenja iz nosa uslijed roditeljskih batina (Pećnik, 2006).

Maleš i Kušević (2008.) utvrdile su u ispitivanju djece sedmih i osmih razreda osnovne škole kako 47% djece izjavljuje da nikada nije bilo tjelesno kažnjavano. Osim što su izvor podataka djeca, a ne majke, djeca u istraživanju Maleš i Kušević su starijeg uzrasta od djece u istraživanju Delale i Pećnik (2009) gdje je prosječna dob djeteta o kojem su majke izvještavale u istraživanju bila šest godina i osam mjeseci. (Delale i Pećnik, 2009). Roditeljski se postupci u funkciji dobi mijenjaju, te će se postotak djece koja doživljavaju određene oblike kažnjavanja razlikovati. Primjerice, 13% osnovnoškolaca doživjelo je udarce šibom ili remenom po tijelu u istraživanju Maleš i Kušević (2008.), dok je istraživanju koje su provele Delale i Pećnik (2009) kuhaču, šibu ili remen doživjelo 32.8% djece različitom učestalošću (Delale i Pećnik, 2009).

U istraživanju koje su provele Pećnik i Tokić (2011) od 1.022 djeteta, koja su izvijestila o majčinih postupcima kažnjavanja, njih 26,7% navodi da nikad nije doživjelo ni jedan oblik tjelesnog kažnjavanja, dok su gotovo tri od četiri djeteta (73,3%) doživjela su najmanje jedan oblik tjelesnog kažnjavanja od majke. Od 1.011 djece koja su izvijestila o očevim postupcima kažnjavanja, njih 33,8% nije nikad doživjelo ni jedan oblik tjelesnog kažnjavanja od oca. S druge strane, dva od tri djeteta (66,2%) doživjela su najmanje jedan oblik tjelesnog kažnjavanja od oca.

Što se tiče učestalosti težeg nasilja, podaci pokazuju da postoji dio djece koji navodi da su doživjela teške batine od majke (3,2%) i oca (4,9%), modrice od udarca majke (6,8%) odnosno oca (8,5%) i druge povrede poput krvarenja iz nosa, posjekotine, iščašenja, opekotine, lomove, uslijed udarca majke (3,1%) odnosno oca (2,2%). Gotovo četvrtina djece izvještava da su doživjeli da ih roditelj vrijeđa ili naziva pogrdnima imenima. Pećnik i Tokić (2011) navedene rezultate smatraju zabrinjavajućima, pogotovo jer pretpostavljaju da su oni možda i podcijenjeni u odnosu na stvarnu raširenost (Pećnik i Tokić, 2011).

Žakula Desnica (2010) je primjenom Skale tjelesnog nasilja provela istraživanje na uzorku od 1602 učenika sedmih i osmih razreda iz 23 osnovne škole. Utvrđeno je da 32,3% očeva i 31,8% majki tjelesno kažnjava svoju djecu, 21,4% očeva i 22,4% majki tjelesno zlostavlja djecu, dok ih teško tjelesno zlostavlja 4,8% očeva i 5,8% majki (Velki i Bošnjak, 2012). Velki i Bošnjak (2012) su proveli istraživanje čiji je cilj bio ispitati stavove roditelja prema odgojnim postupcima i njihovu povezanost s tjelesnim kažnjavanjem. Također su ispitali i učestalost tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja djece osnovnoškolske dobi. Sudjelovalo je 190 roditelja učenika osnovnih škola. Rezultati istraživanja također su pokazali da najveću učestalost ima roditeljsko tjelesno kažnjavanje, zatim roditeljsko tjelesno zlostavljanje, a da je najmanja učestalost roditeljskog teškog zlostavljanja. U istraživanju je utvrđeno da 100% roditelja tjelesno kažnjava, 64,2% tjelesno zlostavlja, a 2,1% teško tjelesno zlostavlja djecu (Velki i Bošnjak, 2012). U tablici broj 5.1. je prikazan postotak učestalosti roditeljske primjene različitih vrsta tjelesnog kažnjavanja. Podaci upućuju na to da je čak 96,3% roditelja

udarilo dijete dlanom po stražnjici, 71,6% pljusnulo je dijete po dlanu, ruci ili nozi, 51,1% udarilo je dijete po stražnjici nekim tvrdim predmetom poput kuhače, šibe ili remena, 49,5% protreslo je dijete, a 2,6% namjerno je prignječilo dijete.

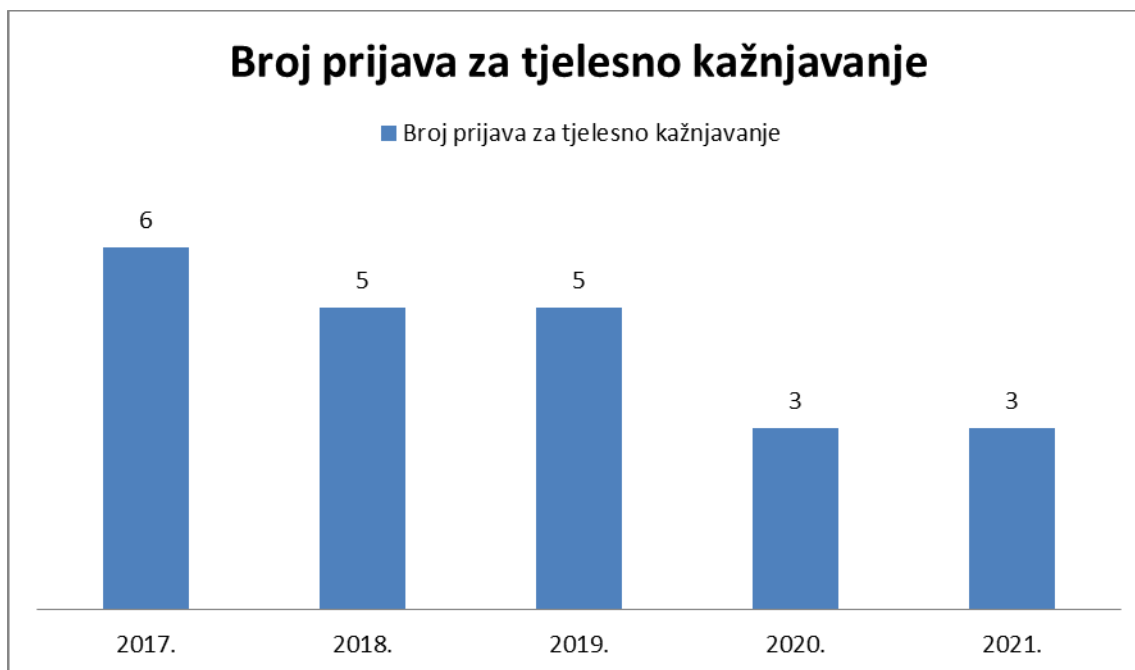
Tablica 7.1. Postotak učestalosti različitih vrsta tjelesnog kažnjavanja

Varijable iz podskale tjelesnog Kažnjavanja	Nikad	rijetko	Ponekad	često	Vrlo često
Protresli ste dijete.	50,5%	41,6%	7,9%	-	-
Udarili ste dijete dlanom po stražnjici.	3,7%	41,6%	41,6 %	9,5%	9,5%
Udarili ste dijete po stražnjici nekim tvrdim predmetom.	48,9%	33,7%	13,7%	2,6%	2,6%
Pljusnuli ste dijete po dlanu, ruci ili nozi.	28,4%	45,8%	23,2%	2,6%	2,6%
Namjerno ste prignječili dijete	97,4%	2,6%	-	-	-

Izvor: Velki, T., Bošnjak, M. (2012.) Povezanost roditeljskih odgojnih postupaka s tjelesnim kažnjavanjem djece, *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, sv. 58 (28): 63-81.

Osim kroz istraživanja, podaci o učestalosti tjelesno možemo pratiti kroz prijavu nadležnim tijelima. Prijave na godišnjoj razini dostupne su u izvješćima pravobraniteljice za djecu. Prema tim izvješćima, vrste nasilja u obitelji koje se prijavljuju su fizičko nasilje, tjelesno kažnjavanje, psihičko nasilje, seksualno nasilje i višestruko nasilje. Na slici 5.1. je prikazan broj prijava tjelesnog kažnjavanja od 2017-2021. godine.

Slika 7.1. Broj prijava za tjelesno kažnjavanje

Izvor: *Izvešća o radu pravobraniteljice za djecu za 2017.,2018.,2019.,2020.i 2021. godinu.* Pravobranitelj za djecu. Republika Hrvatska.

Prema prijavama, zamjetan je povećani broj slučajeva nasilja u obitelji. U 2019. primljene su 97 prijave, što je za 56 % više u odnosu na 2018., kad ih je bilo 62. U 2020. godini je prema prijavama manji broj slučajeva nasilja u obitelji bez obzira na covid-krizu koja se dogodila. Što se tiče tjelesnog kažnjavanja manji je broj prijava s godinama, ali brojke su male pa je teško govoriti o značajnosti tog smanjenja. U 2020. godini zaprimljene su tri prijave tjelesnog kažnjavanja djece u obitelji, koje se odnose na troje djece, ali te su se prijave nakon postupanja nadležnih CZSS-a pokazale neutemeljenima. U dva je slučaja povod prijava bio „obračun s bivšim partnerom”, dok je u trećem slučaju prijavitelj „načuo” informaciju te je smatrao svojom obvezom to prijaviti (Izvešće o radu pravobraniteljice za djecu za 2020.godinu). U 2021. zaprimljene su tri prijave tjelesnog kažnjavanja djece u obitelji, koje se odnose na petero djece (Izvešće o radu pravobraniteljice za djecu za 2021.godinu).

8. Stavovi javnosti prema tjelesnom kažnjavanju djece

Iako zakonski zabranjeno, u svim podacima vidimo da roditelji još uvijek koriste tjelesno kažnjavanje kao odgojnu metodu i ono se još uvijek opravdava u društvu. Pećnik i sur.(2009) su su proveli istraživanje čiji je cilj bio, na reprezentativnom uzorku, ispitati uvjerenja odraslih građana Hrvatske o poželjnom odnosu roditelja prema djeci mlađoj od 3 godine te provjeriti mogu li se ona predviđati na temelju sociodemografskih varijabli. Pokazalo se da: jedna trećina sudionika ne vjeruje da je "nekad u redu udariti dijete ako dovodi svoj život u opasnost, primjerice kad se penje na prozor ili istrči na ulicu", dok se polovica sudionika slaže s tom tvrdnjom. Rezultati pokazuju da izostaje "nulta tolerancija" na fizičko nasilje prema djeci, te da čak četvrtina uzorka smatra da je tjelesno kažnjavanje nužan dio odgoja. Na to upućuje činjenica da je 27% sudionika stavilo da se potpuno ili ulavnom slaže s tvrdnjom "Za pravilan odgoj djece neophodno je po- nekad udariti dijete". Tolerantni stavovi prema upotrebi tjelesnoga kažnjavanja, odnosno slaganje s tjelesnim kažnjavanjem i njegovo opravdavanje, jedan su od prediktora rizika za takvo ponašanje. (Pećnik i sur.,2011).

Istraživanja o stavu prema tjelesnom kažnjavanju konzistentno ukazuju na povezanost stava i ponašanja. Podrška tjelesnom kažnjavanju značajno je povezana s korištenjem tjelesnog kažnjavanja (Rajter i sur., 2016). Rajter i sur. (2016) su proveli istraživanje čiji je cilj bio ispitati sociodemografske odrednice stava prema tjelesnom kažnjavanju. Rezultati su pokazali da postoji značajna statistička razlika u stavu prema tjelesnom kažnjavanju s obzirom na spol. Muškarci pokazuju pozitivniji stav prema tjelesnom kažnjavanju od žena. Također se pokazalo da ispitanici sa srednjoškolskim obrazovanjem imaju pozitivniji stav prema tjelesnom kažnjavanju od onih sa višim stupnjem obrazovanja. Postoji i značajna korelacija između broja djece i broja muške djece u obitelji i tjelesnog kažnjavanja. Ispitanici s većim brojem djece i većim brojem muške djece imaju pozitivniji stav prema tjelesnom kažnjavanju. Zanimljivo je istaknuti da materijalne mogućnosti nemaju značaj za stav prema tjelesnom kažnjavanju. (Rajter i sur., 2016).

Ivković (2020) je provela anketno istraživanje o stavovima prema tjelesnom kažnjavanju u studentskoj populaciji. Utvrdila je da postoje stavovi koji odobravaju udarac po stražnjici kao odgojnu metodu, dok je s druge strane prisutna i svijest o njegovom štetnom utjecaju na djetetovo zdravlje i socijalni razvoj (Ivković, 2020). Rezultati su komparirani s sličnim istraživanjem provedenim 2006. godine (Ivana Marag, Fizičko zlostavljanje djece u obitelji) te se pokazalo da su stavovi prema tjelesnom kažnjavanju postali negativniji u odnosu na 2006. Naposljetku, sva navedena istraživanja su pokazala da još uvijek postoje pozitivni stavovi i društvena opravdanja za tjelesno kažnjavanje u svim populacijama bez obzira na to što se u javnosti promiče nulta stopa tolerancije na tjelesno kažnjavanje kroz zakone i javne kampanje.

9.Uloga socijalnog rada u suzbijanju tjelesnog kažnjavanja

Za potpuno ukidanje tjelesnog kažnjavanja potrebne su jasne zakonske reforme, mjere zaštite i prevencije te promicanje preventivnih odgojnih postupaka poput prihvaćanja djeteta i poticanja poželjnog ponašanja te pronalaženje alternativa tjelesnom kažnjavanju kod odgoja djece.

Zakoni su od ključne važnosti, no uz njih je potrebno roditelje, stručnjake koji rade s djecom, samu djecu i javnost informirati o zakonu i pravu djece na zaštitu. Stoga ukidanje tjelesnog kažnjavanja zahtjeva intenzivan rad u području pravnih reformi, reformi politike i podizanju razine svijesti (Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2008).

Upravo su socijalni radnici ti koji utječu i sudjeluju u reformama politike. Također kroz različite vrste intervencija se može smanjiti nasilje u obitelji. Npr. nasilje u kućnom okruženju se može smanjiti provođenjem zakona, politika i mjera kojima se jačaju i podupiru obitelji (Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2008). Socijalni radnici provode mjere u obitelji za potporu pozitivnom roditeljstvu i imaju pravo intervencije u obitelj. Osim toga svatko je dužan obavijestiti centar za

socijalnu skrb o kršenju djetetovih prava, a posebice o svim oblicima tjelesnog ili duševnog nasilja djeteta. U slučaju takve prijave centar za socijalnu skrb je dužan ispitati slučaj i poduzeti mjere za zaštitu djetetovih prava. (Tjelesno kažnjavanje djece, 2015). Centar za socijalnu skrb je nadležan za bilo koji oblik kršenja prava djeteta, a tako i za intervencije u slučaju prijave za tjelesno kažnjavanje.

Osim navednog, socijalni radnici imaju ulogu u podizanju razine svijesti o neprihvatljivosti tjelesnog kažnjavanja. Oni su ti koji, obzirom na iskustvo i rad s obiteljima u kojima se događa tjelesno kažnjavanje, mogu podatke iznositi u javnost. Mora se stvoriti prostor u medijima i društvu za razmatranje pitanja tjelesnog kažnjavanja i za nalaženje rješenja (Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2008).

10. Zaključak

U primarnoj obitelji dijete je izloženo pozitivnim i negativnim iskustvima koja ga oblikuju. Jedno od takvih negativnih iskustava jest tjelesno kažnjavanje. Kao pozitivni ishod tjelesnog kažnjavanja možemo navesti neposrednu poslušnost koju roditelji postižu netom nakon kažnjavanja, a kao cilj koji žele postići trajnu poslušnost i suzbijanje agresivnog i društveno neprihvatljivog ponašanja (Gershoff, 2010). Roditelji ne postižu tjelesnim kažnjavanjem internalizaciju poželjnog ponašanja, te ako ne postoji strah od kazne dijete se neće ponašati društveno prihvatljivo i usvojiti društvene vrijednosti kao vlastite (Pećnik, 2006). Neželjene posljedice koje nastaju tjelesnim kažnjavanjem, a roditelji ih često nisu svjesni su: fizičke ozljede i zlostavljanje, problemi sa mentalnim zdravljem, narušena kvaliteta odnosa s roditeljima, smanjene kognitivne sposobnosti, povećana razina agresivnosti i društveno neprihvatljivog ponašanja u dječjoj, ali i odrasloj dobi. Osim toga učestalo tjelesno kažnjavanje može dovesti do tjelesnog zlostavljanja u obitelji (Gershoff, 2010).

Vidimo da je puno veći broj negativnih posljedica za dijete u odnosu na kratkoročne pozitivne učinke koji se postižu tjelesnim kažnjavanjem. Istraživanja su pokazala da većina roditelja još uvijek koristi tjelesno kažnjavanje kao odgojnu metodu i da postoje pozitivni stavovi o tjelesnom kažnjavanju. Istraživanje koje su proveli Pećnik i sur. (2009) pokazalo je četvrtina uzorka smatra da je tjelesno kažnjavanje nužan dio odgoja.

U zadnjim godinama se stavovi prema tjelesnom kažnjavanju mijenjaju. Postoje razne inicijative i kampanje, kako na državnoj, tako i globalnoj razini koje promoviraju ukidanje tjelesnog kažnjavanja. Hrvatska je jedna od 63 zemlje koje su u potpunosti zabranile tjelesno kažnjavanje, a inicijativa “End corporal punishment” se zalaže na globalnoj razini za ukidanje tjelesnog kažnjavanja. No problem koji se javlja kod suzbijanja tjelesnog kažnjavanja je međugeneracijski prijenos nasilja. Djeca koja su tjelesno kažnjavana vrlo vjerojatno će kada budu roditelji koristiti tjelesno kažnjavanje kao odgojnu metodu. Rikić i sur. (2016) su u istraživanju potvrdili da kod roditelja koji su bili psihički ili fizički zlostavljani u djetinjstvu postoji veća vjerojatnost da će slijediti model nasilja na vlastitoj djeci.

Da bi roditelji osvijestili štetne posljedice tjelesnog kažnjavanja te usvojili adekvatne metode odgoja potrebno im je osigurati pomoć i podršku u odgoju, kroz savjetovišta, radionice, grupe podrške – u odgojnim i školskim ustanovama i drugdje, ali i kroz medije, koji pomažu objavljujući savjete stručnjaka o odgoju i o zaštiti zdravlja i sigurnosti djeteta (Izvjješće pravobraniteljice za djecu, 2022).

Postoje mnogi načini i odgojne metode koje mogu zamijeniti tjelesno kažnjavanje te je dokazano da su jednako učinkovite, a nemaju negativne posljedice za dijete. Odbaciti mogućnost korištenja nasilja u odgoju djeteta ne znači biti popustljiv roditelj koji ne preuzima odgovornost vodstva i postavljanja granica. (Pećnik, 2006).

Popis slika:

Slika 3.1. Države koje su zakonom zabranile tjelesno kažnjavanje.....4

Slika 7.1. Broj prijava za tjelesno kažnjavanje24

Popis tablica:

Tablica 4.1. Posljedice tjelesnog kažnjavanja na dijete.....6

Tablica 7.1. Postotak učestalosti različitih vrsta tjelesnog kažnjavanja23

Literatura

1. Bassam, E., Marianne, T.B., Rabbaa, L.K. & Gerbaka B. (2018). Corporal punishment of children: discipline or abuse? *Libyan Journal of Medicine*, 13 (1), 1-8.
2. Buljan Flander, G. & Ćosić, I. (2003). Prepoznavanje i simptomatologija zlostavljanja i zanemarivanja djece. *Medix*, 9 (51), 122-124.
3. Cuartas, J., Paxton Ward, K., Ma, J. & Grogan Kaylor, A. (2020). Physical punishment and Colombian children and adolescents' cognitive and behavioral outcomes. *Journal of Applied Developmental psychology*, 68, 1-40.
4. Cuartas, J., Charles McCoy, D., Rey Guerra, C., Rebello Britto, P., Beatriz, P. & Salhi, C. (2019). Early childhood exposure to non-violent discipline and physical and psychological aggression in low-and middle-income countries: National, regional, and global prevalence estimates. *Child neglect and abuse*, 92 (105), 1-36.
5. Delale, E. & Pećnik, N. (2010). Učestalost i međuodnosi korektivnih i preventivnih odgojnih postupaka majki djece predškolske dobi. *Ljetopis socijalnog rada*. 17 (1). 133-146.
6. Dervishi, E. & Ibrahim, S. (2019). The Physical Punishment in the Emerging of Children Aggressive Behaviours. *Illiria publications*, 9 (2). 53-64.
7. Domazet, I. (2020). Fizičko kažnjavanje kao oblik zlostavljanja djece (Završni rad). Split: Filozofski fakultet.
8. Gershoff, E. T., & Grogan-Kaylor, A. (2016). Spanking and child outcomes: Old controversies and new meta-analyses. *Journal of Family Psychology*, 30(4), 453–469.
9. Gershoff, E.T. (2010). More Harm Than Good: A Summary of Scientific Research on the Intended and Unintended Effects of Corporal Punishment on Children. *Law and Contemporary Problems*, 73 (2), 31-56.

10. Global Partnership to End Violence Against Children (2022). *Global progress*. Posjećeno 05.07.2022. na mrežnoj stranici <https://endcorporalpunishment.org/global-progress/>
11. Global Partnership to End Violence Against Children (2021). *Corporal punishment of children: review of research on its impact and associations*. Preuzeto sa mrežne stranice 02.07.2022. <https://endcorporalpunishment.org/resources/research-summary/>
12. Hecker, T., Hermenau, K., Isele, D. & Elbert T. (2014). Corporal punishment and children's externalizing problems: A cross-sectional study of Tanzanian primary school aged children, *Child Abuse & Neglect*, 38 (5). 884-892.
13. Ivković, H. (2020). *Stavovi studenata prema fizičkom kažnjavanju djece* (Diplomski rad). Zagreb: Fakultet hrvatskih studija.
14. *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2017.godinu* (2017). Zagreb. Pravobranitelj za djecu. Republika Hrvatska.
15. *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2018.godinu* (2018). Zagreb. Pravobranitelj za djecu. Republika Hrvatska.
16. *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2019.godinu* (2019). Zagreb. Pravobranitelj za djecu. Republika Hrvatska.
17. *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2020.godinu* (2020). Zagreb. Pravobranitelj za djecu. Republika Hrvatska.
18. *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2021.godinu* (2021). Zagreb. Pravobranitelj za djecu. Republika Hrvatska.
19. Kazneni zakon. *Narodne novine*, 125/2011.
20. Konvencija o pravima djeteta (1989). Ujedinjeni Narodi. Preuzeto 02.07. sa mrežne stranice <https://www.unicef.org/croatia/konvencija-o-pravima-djeteta>

21. Lansford, J.E., Alampay, L.P., Al-Hassan, S.M., Bacchini, D., Bombi, A.S., Bornstein, M.H., Chang, L., Deater-Deckard, K., Di Giunta, L., Dodge, K.A., Oburu, P., Pastorelli, C., Runyan, D.K., Skinner, A.T., Sorbring, E., Tapanya, S., Tirado, L.M., & Zelli, A. (2010). Corporal Punishment of Children in Nine Countries as a Function of Child Gender and Parent Gender. *International Journal of Pediatrics*, 2010. 1-13.
22. Obiteljski zakon. *Narodne novine*, 113/2015.
23. Pajtl, M. (2020). *Nasilej u obitelji kao rizični čimbenik razvoja djece* (Završni rad). Zagreb: Pravni fakultet.
24. Pećnik, N. (1998). MEĐUGENERACIJSKI PRIJENOS ZLOSTAVLJANJA DJECE U OBITELJI. *Ljetopis socijalnog rada*, 5 (1), 7-25
25. Pećnik, N. (2006). Prilog odbacivanju tjelesnog kažnjavanja djece, *Dijete i društvo*. 8 (1). 177-195.
26. Pećnik, N., & Tokić, A. (2011). Roditelji i djeca na pragu adolescencije: pogled iz tri kuta. Zagreb: *Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti*.
27. Pećnik, N., Radočaj, T. & Tokić, A. (2011). Uvjerenja javnosti o ispravnim roditeljskim postupcima prema djeci najmlađe dobi. *Društvena istraživanja*. 20 (3), 625-646.
28. Rajter, M., Trbus, M. & Pećnik, N. (2016). Sociodemografske odrednice stave prema tjelesnom kažnjavanju djece. *Ljetopis socijalnog rada*, 23 (2), 211-234.
29. Rikić, J., Beljan, P., Milošević, M., Miškulin, I., Miškulin, M. & Mujkić, A. (2017). Transgenerational Transmission of Violence among Parents of Preschool Children in Croatia. *Acta clinica Croatica*. 56 (3), 478-486.
30. Straus, M. & Paschall, M.J. (2009). Corporal Punishment by Mothers and Development of Children's Cognitive Ability: A Longitudinal Study of Two Nationally Representative Age Cohorts. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. 18 (5). 459-483.

- 31.Špoljarić, D. (2020). Povezanost motivacije za roditeljstvo, roditeljskih odgojnih stilova i korištenja fizičkog nasilja kod roditelja djece predškolske dobi (Diplomski rad). Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
- 32.*Tjelesno kažnjavanje djece (2015)*. Posjećeno 07.07.2022. na mrežnoj stranici <https://centar-sirius.hr/tjelesno-kaznjavanje-djece/>
- 33.*Ukidanje tjelesnog kažnjavanja djece (2008)*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
- 34.Velki, T. & Bošnjak, M. (2012.) Povezanost roditeljskih odgojnih postupaka s tjelesnim kažnjavanjem djece, *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 58 (28). 63-81.
- 35.Vidović, L. (2008). Tjelesno kažnjavanje djece u obitelji. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 15 (1), 303-320.
- 36.Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. *Narodne novine*, 70/2017.
- 37.Žakula Desnica, T. (2010). *Zlostavljanje djece i adolescenata*. Posjećeno 07.07.2022 na mrežnoj stranici <https://www.tic-za-djecu.hr/strucno/zlostavljanje-djece-i-adolescenata/>
- 38.Žilić, M. & Janković, J. (2016). Nasilje. *Socijalne teme*, 1 (3), 67-87.